

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NILSA VĀLA [NILS WAHL]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 15. novembrī¹

Lieta C-118/17

Zsuzsanna Dunai
pret
ERSTE Bank Hungary Zrt.

(Budai Központi Kerületi Bíróság (Budas centra rajona tiesa, Ungārija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Kredītlīgumi, kas izteikti ārvalsts valūtā – Negodīgi noteikumi, kas ir atzīti par spēkā neesošiem – Valsts tiesību akti, ar ko novērš attiecīgo līgumu spēkā neesamību, veicot izmaiņas saturā – Šo līgumu atstāšana spēkā pārējā daļā – Iespēja attiecīgās dalībvalsts augstākās instances tiesai pieņemt nolēmumus judikatūras vienveidības nodrošināšanai

Ievads

1. Šī lieta iekļaujas virknē lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniegušas galvenokārt Ungārijas tiesas par Direktīvas 93/13/EEK² tiesību normu interpretāciju lietās, kas attiecas uz ārvalsts valūtā izteiktos aizdevuma līgumos ietverto noteikumu spēkā esamību.
2. Tā it īpaši ir ierosināta pēc tādu valsts tiesību aktu pieņemšanas, kuru rezultātā tostarp tika atzīti par spēkā neesošiem šo līgumu noteikumi, kas ļāva kredītiestādēm noteikt savu attiecīgās valūtas pirkšanas un pārdošanas kursu (tā saucamā “maiņas kursa starpība” jeb “*spread*”). Šie tiesību akti nosaka arī to, ka, lai gan puses var prasīt, lai tiesa, kas izskatu lietu, liedz piemērot šādus noteikumus, tās tomēr nevar prasīt, lai šī tiesa konstatē ārvalsts valūtā izteikta aizdevuma līguma spēkā neesamību pilnībā.
3. Iesniedzējtiesa pauž šaubas par šī pēdējā aizlieguma spēkā esamību. Tā jautā, vai tā var, it īpaši saskaņā ar Direktīvas 93/13 noteikto aizsardzību, atzīt aizdevuma līgumu, kurš tai ir jāizskata piespiedu izpildes procedūrā, par pilnībā spēkā neesošu, ņemot vērā to, ka, tās ieskatā, šāda iespēja kalpotu patērētāja ekonomiskajām interesēm.
4. Tādējādi ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesa tiek aicināta to lietu turpinājumā, kuras Tiesa jau iepriekš ir izskatījusi³, no jauna sniegt dažus paskaidrojumus par tiesas iesaistīšanās apjomu atbilstoši Direktīvas 93/13 efektivitātei īpašajā to kredītlīgumu kontekstā, kas izteikti ārvalsts valūtā.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Padomes Direktīva (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.), kurā grozījumi veikti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) (OV 2011, L 304, 64. lpp.) (turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”).

³ It īpaši ir runa par lietām, kurās pieņemti spriedumi, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282); 2017. gada 20. septembris, *Andriuc u.c.* (C-186/16, EU:C:2017:703); 2018. gada 31. maijs, *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367), un, kā pēdējais, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750).

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

5. Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā ir paredzēts, ka “ši direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas [...]”.

6. Minētās direktīvas 6. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”

7. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktu:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

Ungārijas tiesības

Ungārijas pamatlikums

8. *Alaptörvény* (Ungārijas pamatlikums) 25. panta 3. punktā ir paredzēts, ka *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) “nodrošina to, ka tiesas piemēro Likumu vienveidīgi un pieņem nolēmumus, lai sniegtu vienveidīgu tiesām saistošo tiesību normu interpretāciju”.

Kredītiestāžu likums

9. *Hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény* (1996. gada Likums Nr. CXII par kredītiestādēm un finanšu iestādēm, turpmāk tekstā – “Likums *Hpt*”) 213. panta 1. punktā ir noteikts:

“Nav spēkā jebkurš patēriņa kredīta līgums vai hipotekārā kredīta līgums, kurā nav norādīta

[..]

c) kopējā ar līgumu saistīto izmaksu summa, tostarp procenti, papildu maksājumi, kā arī gada vērtība, izteikta procentos,

[..].”

Likums DH 1

10. Saskaņā ar *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014. gada Likums Nr. XXXVIII, ar ko tiek regulēti atsevišķi jautājumi saistībā ar *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēmumu par vienveidīgu tiesību piemērošanu attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kurus kredītiestādes noslēgušas ar patērētājiem; turpmāk tekstā – “Likums DH 1”) 1. panta 1. punktu:

“Šis likums ir piemērojams aizdevuma līgumiem, kas noslēgti ar patērētājiem laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai. Saistībā ar šā likuma piemērošanu par aizdevuma līgumiem, kas noslēgti ar patērētāju, uzskata aizdevuma līgumu vai finanšu līzingu līgumu, kura pamatā ir ārvalsts valūta (kurš ir izteikts ārvalsts valūtā vai piešķirts ārvalsts valūtā un tiek atmaksāts [Ungārijas forintos (HUF)] vai HUF un kurš ir noslēgts starp finanšu iestādi un patērētāju, ja tajā ir iekļauti tipveida līguma noteikumi vai līguma noteikumi, par ko puses nav atsevišķi vienojušās, 3. panta 1. punkta vai 4. panta 1. punkta izpratnē.”

11. Likuma DH 1 3. panta 1. un 2. punktā ir paredzēts:

“1. Ar patērētājiem noslēgtajos aizdevuma līgumos par spēkā neesošu uzskatāms ikviens noteikums – izņemot līguma noteikumus, kas tikuši individuāli apspriesti –, saskaņā ar kuru kredītiestāde aizdevuma vai līzingu objekta iegādei piešķirtā finansējuma summas izmaksāšanai paredz piemērot valūtas pirkšanas kursu, bet parāda dzēšanai – valūtas pārdošanas kursu vai citu valūtas maiņas kursu, kas atšķiras no finansējuma izmaksāšanai noteiktā valūtas kursa.

2. [Šā panta] 1. punktā paredzētais spēkā neesošais noteikums tiek aizstāts – neskarot 3. punkta noteikumus – ar noteikumu, kurā attiecībā gan uz finansējuma izmaksāšanu, gan parāda dzēšanu (tostarp visiem ārvalsts valūtā noteiktajiem ikmēneša maksājumiem, izdevumiem un komisijas maksām) paredzēts piemērot Ungārijas Nacionālās bankas oficiālo valūtas maiņas kursu, kas noteikts attiecīgajai valūtai.”

Likums DH 2

12. *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014. gada Likums Nr. XL par noteikumiem, ar ko tiek regulēti norēķini, kuri minēti [Likumā DH 1], un citiem noteikumiem; turpmāk tekstā – “Likums DH 2”) 37. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Attiecībā uz līgumiem, kas ietilpst šā likuma piemērošanas jomā, puses var lūgt tiesai konstatēt līguma spēkā neesamību vai atsevišķu līguma noteikumu spēkā neesamību (turpmāk tekstā – “daļēja spēkā neesamība”), neatkarīgi no šīs spēkā neesamības pamatā esošajiem iemesliem, vienīgi tad, ja tās lūdz tiesai noteikt arī juridiskās sekas, kas saistītas ar spēkā neesamību, proti, līguma spēkā esamības atzīšanu vai tā spēkā esamības atzīšanu līdz tiesas nolēmuma pieņemšanas brīdim. Ja šāda lūguma nav un ja puse nav izmantojusi iespēju novērst trūkumus prasības pieteikumā, tiesa nevar izlemt lietu pēc būtības. [..]”

Likums DH 3

13. Saskaņā ar *Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény* (2014. gada Likums Nr. LXXVII par to, kā regulējami dažādi jautājumi saistībā ar grozījumiem attiecībā uz valūtu, kurā noslēgti aizdevuma līgumi ar patērētājiem, un noteikumiem attiecībā uz procentiem; turpmāk tekstā – “Likums DH 3”) 10. pantu:

“Attiecībā uz hipotekārā aizdevuma līgumiem, kuri ar patērētājiem noslēgti ārvalsts valūtā vai pamatojoties uz ārvalsts valūtu, finanšu iestādei kreditori ir pienākums termiņā, kas noteikts, lai veiktu norēķinus saskaņā ar Likumu [DH 2], pārvērst par HUF izteiktu aizdevumu to parāda summu, kas izriet no hipotekārā aizdevuma līguma, kurš ar patērētāju noslēgts ārvalsts valūtā vai pamatojoties uz ārvalsts valūtu, vai visu no šādiem līgumiem izrietošo parāda summu (tostarp procentus, izmaksas, komisijas maksas un maksājumus, kuri veicami ārvalsts valūtā), un tās abas ir jāaprēķina, pamatojoties uz norēķiniem, kas veikti saskaņā ar Likumu [DH 2]. Šādas konvertācijas veikšanai tiks piemērots viens no minētajiem valūtas maiņas kursiem, proti, vai nu

- a) vidējais no ārvalsts valūtas maiņas kursiem, kurus Ungārijas Nacionālā banka oficiāli noteikusi laikposmā no 2014. gada 16. jūnija līdz 7. novembrim, vai
- b) ārvalsts valūtas maiņas kurss, kuru Ungārijas Nacionālā banka oficiāli ir noteikusi 2014. gada 7. novembrī,

kurš no tiem ir labvēlīgākais patērētājam attiecīgajā datumā (turpmāk tekstā – “konvertācija HUF”).”

14. Minētā likuma 15./A pantā ir paredzēts:

“1. Notiekošajās tiesvedībās, kas uzsāktas, lai tiktu konstatēta ar patērētāju noslēgta aizdevuma līguma spēkā neesamība (vai daļēja spēkā neesamība) vai noteiktas ar spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, šajā likumā paredzētie noteikumi, kuri attiecas uz konvertāciju HUF, tiek piemēroti arī attiecībā uz patērētāja parāda summu, kas izriet no aizdevuma līguma, kurš noslēgts ārvalsts valūtā, vai no aizdevuma līguma, kurš noslēgts, pamatojoties uz ārvalsts valūtu, un kas aprēķināta, ņemot vērā norēķinus, kuri veikti saskaņā ar Likumu [DH 2].

2. Parāds, kas norēķinu atsaucies datumā tiek izteikts HUF, tiek samazināts par summu, kuru patērētājs ir atmaksājis līdz [tiesas] nolēmuma pieņemšanas brīdim.

3. Gadījumā, ja ar patērētāju noslēgtais aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā esošu, pušu līgumsaistības un pienākumi, kas izriet no atbilstoši Likumam [DH 2] veiktajiem norēķiniem, ir jānosaka saskaņā ar šā likuma noteikumiem.”

Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

15. 2007. gada 24. maijā *Z. Dunai* noslēdza ar banku aizdevuma līgumu, kas izteikts ārvalsts valūtā, šajā gadījumā Šveices frankos (CHF), par summu 115 573 CHF apmērā.

16. Saskaņā ar šī paša līguma nosacījumiem aizdevumu vajadzēja izmaksāt valsts valūtā, šajā gadījumā HUF, piemērojot attiecīgās dienas valūtas maiņas kursu CHF-HUF, kas pamatots ar pirkšanas kursu, kā rezultātā vajadzēja izmaksāt 14 734 000 HUF. Arī [parāda dzēšanas] maksājumiem bija jānotiek HUF, tomēr attiecīgās dienas maiņas kurss šajā nolūkā bija pamatots ar pārdošanas kursu. Turklāt valūtas maiņas risks, proti, risks, kas saistīts ar attiecīgo valūtu maiņas kursa izmaiņām, kas šajā gadījumā izpaudās kā HUF vērtības ievērojams kritums salīdzinājumā ar CHF, attiecās uz *Z. Dunai*.

17. Pamatlietas dalībnieki noslēdza minēto līgumu ar notariālu aktu, lai parādnieka saistību neizpildes gadījumā tas būtu izpildāms bez jebkāda tiesas procesa Ungārijas tiesā.

18. 2016. gada 12. aprīlī pēc bankas lūguma notārs izdeva rīkojumu par līguma piespiedu izpildi.

19. 2016. gada 5. oktobrī Z. Dunai iesniedzējtiesā pārsūdzēja šo piespiedu izpildi, atsaucoties uz līguma spēkā neesamību, jo tajā, viņasprāt, pārkāpjot Likuma *Hpt* 213. panta 1. punkta c) apakšpunktu, neesot bijusi precizēta starpība starp valūtas maiņas kursu, ko piemēro līdzekļu izsniegšanas laikā, un kursu, ko piemēro amortizācijas laikā.

20. Banka lūdza pārsūdzību noraidīt.

21. Iesniedzējtiesa norāda, ka 2014. gadā Ungārijas likumdevējs pieņēma vairākus tiesību aktus, kuri ir piemērojami pamatlietā un kuru mērķis ir īstenot *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēmumu, kas pieņemts, lai nodrošinātu civiltiesību vienveidīgu interpretāciju, un pasludināts saistībā ar aizdevuma līgumiem, kuri izteikti ārvalsts valūtā, pēc tam, kad bija pasludināts 2014. gada 30. aprīļa spriedums *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282). Ar šo nolēmumu *Kúria* (Augstākā tiesa) it īpaši bija lēmusi, ka ir negodīgi tādi noteikumi kā tie, kuri ir ietverti pamatlietā aplūkojamajā aizdevuma līgumā un saskaņā ar kuriem finansējuma summas izmaksāšanai ir piemērots valūtas pirkšanas kurss, savukārt dzēšanai ir piemērots pārdošanas kurss.

22. Ar minētajiem tiesību aktiem it īpaši esot paredzēta tādu šādos līgumos iekļauto noteikumu atcelšana, kuri ļauj bankai noteikt savu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursu, kā arī šo noteikumu aizvietošana ar Ungārijas Nacionālās bankas oficiālo valūtas maiņas kursu attiecīgajai valūtai. Šis likumdevēja iesaistišanās sekas esot bijušas tādas, ka tika novērsta starpība starp dažādiem ar šiem [pirkšanas vai pārdošanas] kursiem pamatotiem valūtas maiņas kursiem.

23. Iesniedzējtiesa norāda, ka šis likumdevēja iesaistišanās dēļ tiesa, kas izskata lietu, vairs nevar konstatēt ārvalsts valūtā izteikta aizdevuma līguma spēkā neesamību, jo tā izbeidza situāciju, kura radīja spēkā neesamības pamatu, kas tādējādi rada līguma spēkā esamību un līdz ar to patērētāja pienākumu segt izmaksas, kas izriet no valūtas maiņas riska. Ņemot vērā to, ka tieši no šī pienākuma patērētājs esot vēlējies atbrīvoties, ceļot prasību pret banku, tas, ka tiesa minēto līgumu atzīst par spēkā esošu, esot pretrunā viņa interesēm.

24. Saskaņā ar iesniedzējtiesas viedokli ir acīmredzami, ka Ungārijas likumdevējs, 2014. gadā pieņemot virkni tiesību aktu, ir skaidri grozījis aizdevuma līgumu saturu tā, ka tas tiesu, kas izskata lietas, nolēmumus ietekmējot par labu bankām. Iesniedzējtiesa jautā, vai tas atbilst interpretācijai, ko Tiesa sniegusi par Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu.

25. Turklāt iesniedzējtiesa uzskata, ka *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēmumi, kas pieņemti, lai nodrošinātu civiltiesību vienveidīgu interpretāciju, it īpaši 2013. gada 16. decembra nolēmums Nr. 6/2013 PJE, liedz tiesai konstatēt tādu aizdevuma līgumu kā pamatlietā aplūkojamais spēkā neesamību. Šī tiesa norāda, ka ar šo nolēmumu pieņemšanu nav garantēta nedz likumā noteiktā iespēja vērsties tiesā, nedz ievērotas prasības par lietas taisnīgu izskatīšanu. Lai arī procedūra šo mērķu sasniegšanai nav pretrunīga, tās rezultātā tiekot pieņemts nolēmums, kurš ir saistošs tiesai, kas izskata pretrunīgus strīdus un procedūras tiesā.

26. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa atsaucas uz 69.–75. punktu Venēcijas Komisijas 90. plenārsēdē (Venēcija, 2012. gada 16.–17. marts) pieņemtajā Atzinumā par 2011. gada likumu Nr. CLXII par tiesnešu juridisko statusu un atalgojumu un 2011. gada likumu Nr. CLXI par Ungārijas tiesu organizāciju un administrēšanu; no tiem izrietot, ka nolēmumi, kas Ungārijā pieņemti tā sauktajā vienādošanas procesā, ir apstrīdami no pamattiesību viedokļa.

27. Šajos apstākļos *Budai Központi Kerületi Bíróság* (Budas centra rajona tiesa, Ungārija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus jautājumus:

- “1) Vai [2014. gada 30. aprīļa] sprieduma [lietā *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezolutīvās daļas] 3. punkts ir interpretējams tādējādi, ka valsts tiesa var arī novērst līguma, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, klauzulas spēkā esamību, ja līguma atstāšana spēkā ir pretrunā patērētāja ekonomiskajām interesēm?
- 2) Vai kompetencei, kas Eiropas Savienībai piešķirta, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī Savienības tiesību pamatprincipiem par vienlīdzību likuma priekšā, nediskrimināciju, efektīvu tiesību aizsardzību un lietas taisnīgu izskatīšanu ir pretrunā tas, ka kādas dalībvalsts parlaments ar likumu groza līdzīgu kategoriju privāto tiesību līgumus, kas noslēgti starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju?

Ja atbilde uz iepriekšējo jautājumu ir apstiprinoša, vai kompetencei, kas Eiropas Savienībai piešķirta, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī Savienības tiesību pamatprincipiem par vienlīdzību likuma priekšā, nediskrimināciju, efektīvu tiesību aizsardzību un lietas taisnīgu izskatīšanu ir pretrunā tas, ka kādas dalībvalsts parlaments ar likumu groza dažādas daļas aizdevuma līgumos, kas izteikti ārvalstu valūtā, lai nodrošinātu patērētāju aizsardzību, bet izraisa pretēju efektu patērētāju interešu taisnīgai aizsardzībai, ciktāl aizdevuma līgums pēc grozījumiem paliek spēkā un uz patērētāju arī turpmāk gulstas valūtas riska radītais slogs?

- 3) Vai, ja saturs attiecas uz līgumiem, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, kompetencei, kas piešķirta [Savienībai], lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī Savienības tiesību pamatprincipiem par efektīvu tiesību aizsardzību un lietas taisnīgu izskatīšanu attiecībā uz jebkuru civiltiesību jautājumu ir pretrunā tas, ka kādas dalībvalsts Augstākās tiesas Vienādošanas padome ar “lēmumiem, kas pieņemti, lai nodrošinātu tiesību normu vienveidīgu interpretāciju”, nosaka tiesas, kas izskata lietu, judikatūru?

Ja atbilde uz iepriekšējo jautājumu ir apstiprinoša: vai kompetencei, kas piešķirta Eiropas Savienībai, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī Savienības tiesību pamatprincipiem par efektīvu tiesību aizsardzību un lietas taisnīgu izskatīšanu attiecībā uz jebkuru civiltiesību jautājumu ir pretrunā tas, ka kādas dalībvalsts Augstākās tiesas Vienādošanas padome ar “lēmumiem, kas pieņemti, lai nodrošinātu tiesību normu vienveidīgu interpretāciju”, nosaka tiesas, kas izskata lietu, judikatūru, jo tiesneši, Vienādošanas padomes locekļi, netiek iecelti pārskatāmā veidā saskaņā ar iepriekš paredzētiem noteikumiem, procedūra minētajā padomē nav atklāta un nav iespējams *a posteriori* noteikt ievēroto procedūru, proti, ekspertīzes elementus un izmantoto doktrīnu, kā arī dažādu locekļu balsojumu (piekrītošu vai atšķirīgu viedokli)?”

Analīze

Ievada apsvērumi

28. Tā kā šī lieta iekļaujas tādu lietu⁴ turpinājumā, kuras Tiesai jau ir bijis jāizskata attiecībā uz Direktīvas 93/13 piemērošanas nosacījumiem specifiskajā tādu patēriņa aizdevuma līgumu kontekstā, kuri izteikti ārvalsts valūtā un kuri lielā skaitā noslēgti Ungārijā, man šķiet lietderīgi iesākumā izklāstīt, kādā tiesību aktu un judikatūras kontekstā šī lieta ietilpst.

⁴ Es atsaucos it īpaši uz lietām, kurās pieņemti spriedumi, 2018. gada 31. maijs, *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367), un, kā pēdējais, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank* un *OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), kurā tieši tika apstrīdēti 2014. gadā pieņemtie Ungārijas tiesību akti.

29. Tāpat iesākumā ir jāizsakās par to, vai iesniedzējtiesa ar saviem jautājumiem faktiski nevēlas apstrīdēt to līgumu noteikumu spēkā esamību, kuri atspoguļo obligātas tiesību normas un uz kuriem saskaņā ar šīs direktīvas 1. panta 2. punktu tās normas neattiecas, vai arī to līgumu noteikumu [spēkā esamību], kas attiecas uz līguma galveno priekšmetu šīs pašas direktīvas 4. panta 2. punkta izpratnē.

Atbilstīgā tiesību aktu un judikatūras konteksta izklāsts

30. Ir jāatgādina, ka ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu apstrīdētie valsts tiesību akti ir pieņemti pēc 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282).

31. Manuprāt, no šī sprieduma var gūt divas nozīmīgas atziņas.

32. Pirmkārt, Tiesa nosprieda, ka jēdziens “līguma galvenais priekšmets” obligāti neattiecas uz tādu noteikumu kā pamatlietā, kurš ir iekļauts ārvalsts valūtā izteiktā aizdevuma līgumā, kas noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, un kurš nav ticis atsevišķi apspriests, un kuru es sauktu par “maiņas kursa starpības” noteikumu. Līdz ar to šāds noteikums var tikt atzīts par negodīgu un sekojoši tā piemērošanu var atcelt.

33. Otrkārt, pretēji principam, saskaņā ar kuru tiesa, kas izskata lietu, nevar iesaistīties strīdīgo noteikumu aizstāšanā vai grozīšanā⁵, Tiesa lēma, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tādā situācijā kā pamatlietā, kurā starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts līgums pēc negodīga noteikuma atcelšanas vairs nevar pastāvēt, – kas patērētājam radītu īpaši kaitējošas sekas – šī tiesību norma pieļauj tādu valsts tiesību normu, kas ļauj valsts tiesai novērst šī noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu.

34. Lai ieviestu skaidrību un lai daudzajās patērētāju uzsāktajās tiesvedībās tiktu rasts ilgtspējīgs risinājums, Ungārijas likumdevējs, pieņemot Likumu *DH 1*, Likumu *DH 2* un Likumu *DH 3*, pamatojoties uz principiem, kurus bija noteikusi *Kúria* (Augstākā tiesa) Lēmumā Nr. 2/2014 PJE, kas pieņemts, lai nodrošinātu civiltiesību normu vienveidīgu interpretāciju⁶, veica dažus grozījumus valsts tiesību normās, kuras iepriekš bija piemērojamas kredītlīgumu jomā. Ar šiem tiesību aktiem tiecās ņemt vērā daudzus jautājumus, ko Ungārijas tiesas uzdeva, vērtējot noteikumus aizdevuma līgumos, kuri izteikti ārvalsts valūtā.

35. Lai arī šo jauno tiesību aktu pieņemšanu kā tādu Tiesas judikatūra tātad nebija prasījusi, to izskaidro vēlme vienkāršot un paātrināt šādu lietu izskatīšanu⁷.

36. Ar šiem tiesību aktiem tika paredzēts atcelt tādus līgumu, kas izteikti ārvalsts valūtā, noteikumus, kuri iepriekš ļāva kredītiestādei noteikt savu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursu. Turklāt šajos tiesību aktos ir noteikts, ka šāds noteikums ar atpakaļejošu spēku ir aizstājams ar noteikumu, kas paredz attiecīgās ārvalsts valūtas oficiālā maiņas kursa, ko aprēķinājusi Ungārijas Nacionālā banka, piemērošanu.

37. Konkrēti, Ungārijas likumdevējs tādējādi problēmas, kas bija radušās no *maiņas kursa starpības* praktizēšanas, novērsa, atzīstot par spēkā neesošiem attiecīgos līgumu noteikumus un tos grozot likumdošanas kārtībā.

⁵ Skat. it īpaši spriedumus, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco un Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 28. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 71. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁶ *Magyar Közlöny* 2014/91., 10975. lpp.

⁷ Šajā ziņā skat. it īpaši manus secinājumus lietā *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:9, 52. un 53. punkts).

38. Šie noteikumi ir skaidri jānošķir no noteikumiem, kas šādos līgumos nosaka, ka aizdevums ir jāatmaksā noteiktā valūtā. Šie pēdējie noteikumi, kuros nenovēršami ir ietverts valūtas maiņas risks, principā ir šo līgumu galvenais elements un tādējādi var attiekties uz to galveno priekšmetu⁸.

39. Tas tika apstiprināts lietā, kurā tika pieņemts 2017. gada 20. septembra spriedums *Andriuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703).

40. Šajā pēdējā spriedumā, kas tika pieņemts pēc *Curtea de Apel Oradea* (Oradijas Apelācijas tiesa, Rumānija) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, Tiesa skaidri norādīja, ka jēdziens “līguma galvenais priekšmets” Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta izpratnē ietver tādu līguma noteikumu kā tas, uz kuru attiecas pamatliesa, kurš ir iekļauts tādā ārvalsts valūtā noslēgtā kreditlīgumā starp komersantu un patērētāju, par ko nav notikusi atsevišķa apspriešanās, un saskaņā ar kuru aizdevums ir jāatmaksā tajā pašā ārvalsts valūtā, kādā tas ir pielīgts, ja šajā noteikumā ir paredzēta šī līguma pamatsaistība, kas raksturo šo līgumu. Līdz ar to šis līguma noteikums nevar tikt uzskatīts par negodīgu, ar nosacījumu, ka tas ir sastādīts vienkāršā, skaidri saprotamā valodā⁹.

41. Atgriežoties pie pamatliskas, izrādās, ka Ungārijas jaunā tiesiskā regulējuma saderība ar Direktīvu 93/13 pēc tam ir tikusi apšaubīta ar jauniem lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu.

42. Konkrēti, lietā, kurā tika pasludināts 2018. gada 31. maija spriedums *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367), Tiesai it īpaši tika jautāts par to, vai Direktīvas 93/13 7. pantam ir pretrunā šie Ungārijas tiesību akti, kuri tika pieņemti pēc 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) un kuros paredzētas īpašas procesuālās prasības, kas piemērojamas attiecībā uz prasībām, kuras cēlušies patērētāji, kas noslēguši ārvalsts valūtā izteiktus aizdevuma līgumus, kuros iekļauts noteikums par starpību starp valūtas maiņas kursu, ko piemēro aizdevuma izsniegšanai, un kursu, ko piemēro tā atmaksai, un/vai noteikums par vienpusēju līguma noteikumu grozīšanas iespēju, kas ļauj aizdevējam palielināt procentus, izdevumus un komisijas maksas.

43. Tiesa atbildēja noliedzīgi, precizējot, ka strīdīgais tiesiskais regulējums nav pretrunā Direktīvas 93/13 7. pantam, “ja vien šādā līgumā ietvertu noteikumu negodīguma konstatēšana ļauj atjaunot tiesisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja nebūtu šo negodīgo noteikumu”¹⁰. Ir jānorāda, ka Tiesa ņēma vērā apstākli, ka Ungārijas likumdevējs, pieņemot it īpaši Likumu *DH 1* un Likumu *DH 2*, vēlējās ne tikai atvieglot līgumu, kas izteikti ārvalsts valūtā, noteikumu par valūtas maiņas kursa atšķirību negodīguma konstatēšanu, bet arī saīsināt un vienkāršot attiecīgos procesus Ungārijas tiesās¹¹.

44. Lai arī, kā izriet no Likuma *DH 1* 3. panta 1. punkta un 4. panta 1. punkta formulējuma, Ungārijas likumdevējs vēlējās kvalificēt kā negodīgus tikai divus līguma noteikumu veidus, kuri iekļauti lielākajā daļā no ārvalsts valūtā izteiktajiem aizdevuma līgumiem, kas noslēgti starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju, proti, noteikumu par valūtas maiņas kursa starpību un noteikumu par vienpusēju līguma grozīšanas iespēju¹², tomēr valsts tiesas joprojām drīkst vērtēt citu aplūkojamajos līgumos iekļauto noteikumu iespējami negodīgo raksturu, tostarp to noteikumu, kuri nosaka galveno priekšmetu, gadījumā, ja tiktu atzīts, ka tie nav formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.

8 Šajā nozīmē skat. manus secinājumus lietā *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 60.–65. punkts). Ir jānorāda, ka Lēmumā Nr. 2/2014 PJE *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēma, ka “noteikums ar patērētāju noslēgtā aizdevuma līgumā ārvalsts valūtā, atbilstoši kuram patērētājs neierobežoti sedz maiņas kursa risku, preti saņemot izdevīgāku procentu likmi, ietilpst noteikumos, kas nosaka līguma galveno priekšmetu, un tādēļ principā nav iespējams novērtēt tā negodīgo raksturu. Šo noteikumu var pārbaudīt un atzīt par negodīgu tikai tad, ja līguma noslēgšanas brīdī un, ņemot vērā līguma noteikumus un no finanšu iestādes saņemto informāciju, vidusmēra patērētājam, kas ir samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs, to saturs nebija nedz skaidrs, nedz saprotams. Līguma noteikumi par kredītrisku uzskatāmi par negodīgiem un tādēļ līgums ir atzīstams par pilnībā vai daļēji spēkā neesošu, ja patērētājs, kas ir saņēmis no finanšu iestādes neatbilstīgu informāciju vai arī minēto informāciju ir saņēmis ar nokavēšanos, būtībā varēja uzskatīt, ka valūtas maiņas risks nav reāls un ka tas viņu skar tikai daļēji”.

9 Spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 41. punkts).

10 Skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 55. punkts).

11 Skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 45. punkts).

12 Skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 44. punkts).

45. Tiesa apstiprināja savu Ungārijas tiesību aktu spēkā esamības vērtējumu nesenajā 2018. gada 20. septembra spriedumā *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), tostarp precizējot, ka Direktīvas 93/13 4. pantā ir noteikts, ka līguma noteikumu skaidrība un saprotamība ir jānovērtē, atsaucoties uz visiem līguma slēgšanas brīdī esošajiem apstākļiem, kā arī uz citiem līguma noteikumiem, neraugoties uz to, ka atsevišķi no šiem noteikumiem ir atzīti vai tiek uzskatīti par negodīgiem un tādēļ valsts likumdevējs tos vēlāk ir atcēlis¹³.

46. Šī spriedumu virkne apstiprina, ka, lai arī negodīgo noteikumu konstatēšana un atzīšana par spēkā neesošiem ir obligāta prasība, tiesa, kas izskata lietu, turpretī nav tiesīga līgumus, kas izteikti ārvalsts valūtā, atcelt pilnībā. Citiem vārdiem, tiesa, kas izskata lietu un kas secina, ka noteikums par maiņas kursa starpību ir negodīgs, un līdz ar to šo noteikumu noraida, iespējams, par labu noteikumam ar papildinošu raksturu, tajā pašā procesā nevar apšaubīt līguma pamatnoteikumus attiecībā uz valūtas maiņas risku.

47. Manuprāt, šis secinājums ir tas, kuru iesniedzējtiesa būtībā vēlas apstrīdēt šajā lietā. Turpinājumā es to vēl aplūkošu.

Obligātu tiesību normu Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē esamība

48. Lai arī lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu šis jautājums netiek konkrēti skarts, ir jānosaka, vai uz apstrīdētajiem tiesību aktiem, kas galvenokārt ir Likums *DH 1*, Likums *DH 2* un Likums *DH 3*, attiecas Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkts, vai arī šie likumi drīzāk ir jāanalizē kā pasākumi, kurus dalībvalstis drīkst veikt, lai nodrošinātu šīs direktīvas ievērošanu.

49. Ir jānorāda, ka šai lietai un lietai, kurā tika taisīts 2018. gada 20. septembra spriedums *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), kopīgs ir tas, ka tās abas ir saistītas ar iepriekšminēto tiesību aktu, tostarp Likuma *DH 1*, Likuma *DH 2* un Likuma *DH 3* ietekmi.

50. Lietā, kurā tika pasludināts 2018. gada 20. septembra spriedums *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), jautājums it īpaši bija par to, cik lielā mērā uz noteikumiem, kas ir saistīti ar valūtas maiņas risku un kas Ungārijas likumdevēja iesaistīšanās radītās ietekmes dēļ esot kļuvuši par līguma sastāvdaļu, varētu attiekties Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta piemērošana. Šajā lietā ir jānosaka, vai ir saderīgi ar Direktīvu 93/13 tas, ka ar dalībvalsts tiesību aktiem atzīst par spēkā neesošiem un groza negodīgus noteikumus, lai novērstu ļoti izplatītu negodīgu banku praksi, tomēr neatceļot attiecīgos kredītīgumus, kā rezultātā valūtas maiņas riska slogs joprojām attiecas uz patērētāju. Tātad pastāv acīmredzama saikne starp katrā no šīm lietām uzdotajiem jautājumiem.

51. Tāpat rodas jautājums, vai ir jāpiemēro Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkts.

52. Ņemot vērā 2018. gada 20. septembra sprieduma *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750) atziņas (tās, kas izriet no atbildes uz otro prejudiciālo jautājumu), es uzskatu, ka Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta piemērošana šajā gadījumā būtu jāizslēdz.

53. Kā Tiesa norādīja šī sprieduma 50. punktā, šajā gadījumā maiņas kursa risks izriet no aplūkojamā aizdevuma līguma pašas būtības. Tomēr saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegtajām norādēm šā maiņas riska uzturēšana vismaz daļēji izriet arī no Likuma *DH 1* 3. panta 2. punkta piemērošanas, aplūkojot to kopsakarā ar Likuma *DH 3* 10. pantu, jo ar šiem valsts tiesību noteikumiem automātiski tiek grozīti esošie līgumi, aizstājot ārvalsts valūtas, kādā bijis izteikts aizdevuma līgums, maiņas kursu ar oficiālo maiņas kursu, ko noteikusi Ungārijas Nacionālā banka.

¹³ Skat. spriedumu, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank un OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 83. punkts).

54. Attiecībā konkrēti uz to, ka atbilstoši Likuma *DH 1* 3. panta 2. punktam un Likuma *DH 3* 10. pantam noteikumu par maiņas kursa atšķirību aizstāj ar noteikumu, kas nosaka, ka starp līgumpusēm ir piemērojams Ungārijas Nacionālās bankas noteiktais maiņas kurss, kas bija spēkā tajā brīdī, Tiesa uzskatīja, ka valsts likumdevējs bija iecerējis noteikt zināmus nosacījumus attiecībā uz ārvalstu valūtās izteiktos aizdevuma līgumos ietvertajiem pienākumiem (skat. 2018. gada 20. septembra sprieduma *OTP Bank un OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 62. punktu). Šie noteikumi, kas ietver obligātās tiesību normas, tātad neietilpst direktīvas piemērošanas jomā (skat. šī sprieduma 64. punktu).

55. Tomēr šis secinājums neattiecas uz pārējiem līguma noteikumiem un it īpaši tiem, kas nosaka maiņas kursa risku (ši paša sprieduma 65. punkts). Saskaņā ar Tiesas analīzi ar grozījumiem Likuma *DH 1* 3. panta 2. punktā un Likuma *DH 3* 10. pantā netika paredzēts pilnībā noregulēt maiņas kursa riska jautājumu.

56. Līdz ar to Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkts nav jāpiemēro citām tiesību normām, izņemot tās, kas attiecas uz *maiņas kursa starpību*.

57. Tāpat no tā attiecībā uz pamatlietu izriet, ka, ņemot vērā to, ka turklāt nevar izslēgt, ka jautājums par tādu noteikumu piemērošanu, ar kuriem nosaka maiņas kursa risku, joprojām ir aktuāls un tiešām ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, ir jāatbild uz iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem.

Par pirmo jautājumu

58. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā Tiesai jautā, vai tiesa, it īpaši saskaņā ar Direktīvas 93/13 noteikto aizsardzību, drīkst pilnībā atcelt aizdevuma līgumu, kura atstāšana spēkā, tās ieskatā, būtu pretrunā patērētāja ekonomiskajām interesēm.

59. Tā jautā par 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezolutīvās daļas 3. punkta piemērojamību, saskaņā ar kuru “Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tādā situācijā kā pamatlietā, kurā starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts līgums pēc negodīga noteikuma atcelšanas vairs nevar pastāvēt, šī tiesību norma pieļauj tādu valsts tiesību normu, kas ļauj valsts tiesai novērst šī noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu”.

60. Ir jāuzsver, ka šajā spriedumā Tiesa atgādināja savu judikatūru¹⁴, saskaņā ar kuru principā tiesai nav atļauts, it īpaši atbilstoši Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam, papildināt negodīgu līguma noteikumu, grozot tā saturu. Tiesām, kas izskata lietu, ir vienīgi pienākums novērst negodīga līguma noteikuma piemērošanu, lai patērētājam tas nebūtu saistošs.

61. Līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgo noteikumu svītrošanu, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir *juridiski* iespējama.

62. Papildus apstāklim, ka ir situācijas, kurās līguma atstāšana spēkā nav juridiski iespējama, ir gadījumi, kuros līguma atcelšana izrādās tāda, kas rada pretēju rezultātu attiecībā uz preventīvo mērķi, ko tiecas sasniegt ar Direktīvu 93/13.

63. Tieši šī iemesla dēļ Tiesa mikstināja noteikumu 2014. gada 30. aprīļa spriedumā *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282). Šajā gadījumā bija runa par līgumu, kura izpilde kļuva neiespējama bez spēkā neesošajiem noteikumiem – vai to aizstāšanas ar tiesību normām.

¹⁴ Skat. šo secinājumu 5. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru.

64. Kā izriet no 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) 85. punkta, Tiesas izmantotais risinājums tālāk balstījās uz tās vēlmi aizsargāt patērētāju no līguma atcelšanas negatīvajām sekām, atļaujot piemērot valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru bija iespējams spēkā neesošos patēriņa kreditlīguma noteikumus aizstāt ar dispozitīvu valsts tiesību normu.

65. Ar šo pieeju Tiesa pauda rūpes par to, lai atgādinātu faktiska līdzsvara starp dalībniekiem atjaunošanas mērķi, kas, neapšaubāmi, prasa it īpaši ņemt vērā patērētāja intereses, bet nedrīkst beigties ar līgumiskā līdzsvara traucējumiem vai pat ar līguma atcelšanu¹⁵.

66. Uzmanīga iepazīšanās ar 2014. gada 30. aprīļa spriedumu *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) liek skaidri secināt, ka princips, saskaņā ar kuru līgumam parasti ir jāpastāv, – neveicot nekādus citus grozījumus, izņemot tos, kas izriet no to noteikumu svītrosanas, kas atzīti par negodīgiem, – joprojām darbojas.

67. Šī principa, kas ir nostiprināts ar šo spriedumu, izņēmums, kurš sniedz tiesai iespēju, izmantojot valsts tiesību normu, novērst noteikuma spēkā neesamību, to aizstājot ar dispozitīvu valsts tiesību normu, saskaņā ar pašu šī sprieduma formulējumu ir atkarīgs no tā, vai tiek izpildīti zināmi nosacījumi. Pirmkārt, ar šo aizstāšanu ir jāpanāk tas, ka “tā rezultātā līgums var turpināt pastāvēt, neraugoties uz [negodīgā] punkta atcelšanu,” un ka tas “turpina būt saistošs pusēm”¹⁶. Otrkārt, gadījumā, ja tiesai līgums ir jāatceļ pilnībā, minētajai aizstāšanai ir jānovērš tas, ka patērētājam varētu “rasties īpaši nelabvēlīgas sekas, kā rezultātā varētu tikt apdraudēta preventīvā iedarbība, kas izriet no līguma atcelšanas”¹⁷.

68. Šajā gadījumā iesniedzējtiesas uzdotais jautājums ir balstīts uz premisu, ka ekonomiski izdevīgāk patērētājam šķiet tas, ka tiesa līgumu atceļ pilnībā, nevis to atstāj spēkā pēc visu noteikumu atcelšanas. Tādējādi tā ir veikusi tendenciozu un kļūdainu 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) 3. punkta interpretāciju.

69. Kā Tiesa uzsvēra šajā spriedumā, aizdevuma līguma pilnīgas atcelšanas sekas principā ir tādas, ka tūlīt kļūst atmaksājama aizdevuma atlikusī daļa, kuras apmērs var pārsniegt patērētāja finansiālās iespējas, un tādējādi tiek sodīts patērētājs, nevis aizdevējs, kuram tādējādi nebūs motivācijas atturēties no šādu noteikumu iekļaušanas tā piedāvātajos līgumos¹⁸.

70. Tādējādi ir jāsecina, ka šajā gadījumā iesniedzējtiesa cenšas izmantot 2014. gada 30. aprīļa spriedumu *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282), lai pamatotu pretēju risinājumu tam, kurš izmantots šajā spriedumā, proti, līguma pilnīgu atcelšanu.

71. Paraugoties uzmanīgāk, šķiet, ka iesniedzējtiesa par kaitīgu patērētājam uzskata to, ka gadījumā, ja līgumi tiek atstāti spēkā, valsts tiesai, kas izskata lietu, piemērojot tiesību normas ar papildinošu raksturu, zaudējumi, ko rada *valūtas maiņas risks*, turpinātu attiekties uz patērētāju.

72. Šāds skatījums tomēr ir virspusīgs, un netiek ņemtas vērā visas patērētāja ekonomiskās intereses. Izmaksas, kas izriet no valūtas maiņas riska, nevar skatīt atsevišķi, jo ekonomiskās priekšrocības un trūkumus, kas izriet no līguma kopumā, var analizēt, vienīgi ņemot vērā visus apstākļus, kas saistīti ar līguma slēgšanu.

15 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 30. maijs, *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).

16 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 81. punkts).

17 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 83. punkts).

18 Skat. spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 84. punkts).

73. Saistībā ar šo aspektu man šķiet svarīgi atgādināt, ka līguma noteikuma negodīguma vērtējums – un līdz ar to jautājums, vai šāds noteikums par sliktu patērētājam rada “ievērojamu nelīdzsvarotību” līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, – ir jāveic, atsaucoties uz *attiecīgā līguma noslēgšanas brīdi*, ņemot vērā visus apstākļus, kas komersantam varēja būt zināmi minētajā brīdī un kas varēja ietekmēt vēlāko minētā līguma izpildi¹⁹. Šis vērtējums nekādā ziņā nevar būt atkarīgs no notikumiem pēc līguma noslēgšanas, kuri nav atkarīgi no pušu gribas, kā tas var būt valūtas maiņas kursa izmaiņu gadījumā²⁰.

74. Turklāt, pat pieņemot, ka varētu pamatoti apgalvot, *quod non*, ka strīdīgā aizdevuma līguma pilnīga atcelšana, ņemot vērā tā izraisītā valūtas maiņas riska atcelšanu, var būt labvēlīga patērētāja ekonomiskajām interesēm, ir jāatgādina, ka šis apstāklis vien nav noteicošais un ar to nevar pamatot aizdevuma līguma atcelšanu pilnībā, lai, kā apgalvots, nodrošinātu ar Direktīvu 93/13 noteiktās aizsardzības efektivitāti.

75. Kā Tiesai jau ir bijusi iespēja uzsvērt, Savienības likumdevēja mērķis saistībā ar Direktīvu 93/13 ir atjaunot līdzsvaru līgumslēdzēju pušu starpā, principā saglabājot līguma spēkā esamību pilnībā, nevis atcelt visus tos līgumus, kuros ir ietverti negodīgi noteikumi.

76. Attiecībā uz kritērijiem, kas ļauj izvērtēt, vai līgums faktiski var turpināt pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem, ir jānorāda, ka gan Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta teksts, gan ar komercdarbības tiesisko drošību saistītās prasības liek izmantot objektīvu pieeju šīs tiesību normas interpretēšanā tādējādi, ka vienas līgumslēdzējas puses – šajā gadījumā patērētāja – situācija nebūtu jāuzskata par noteicošo kritēriju, kas izšķir paša līguma turpmāko likteni.

77. Līdz ar to Direktīvu 93/13 nevar interpretēt tādējādi, ka, izvērtējot to, vai līgums, kurā ietverts viens vai vairāki negodīgi noteikumi, var turpināt būt spēkā bez šiem noteikumiem, tiesa, kas izskata lietu, var balstīties tikai uz minētā līguma atcelšanas pilnībā iespējami labvēlīgo raksturu no patērētāja viedokļa²¹.

78. Lai arī ar Direktīvu 93/13, ar kuru ir veikta tikai minimāla saskaņošana, tiek pieļauts, ka dalībvalsts, ievērodama Savienības tiesības, paredz atzīt par pilnībā spēkā neesošu starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtu līgumu, kurā ir viens vai vairāki negodīgi noteikumi, ja izrādās, ka tas patērētājam nodrošina labāku aizsardzību, ir jānorāda, ka 2014. gada Ungārijas tiesību akti par aizdevumiem valūtā netiecas atcelt attiecīgos līgumus, bet gan tos atstāt spēkā, saglabājot virzienu, kas atbilst Tiesas judikatūrā noteiktajai interpretācijai.

79. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka valsts tiesas iespējai aizvietot noteikumus ir jābūt ierobežotai, ņemot vērā, ka pastāv risks apdraudēt ilgtermiņa mērķi, kas atgādināts Direktīvas 93/13 7. pantā un kas ir atturēt pārdevējus vai piegādātājus no negodīgu noteikumu iekļaušanas līgumos²².

19 Skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriiciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 58. punkts).

20 Skat. manus secinājumus lietā *Andriiciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:313, 85. un 86. punkts).

21 Skat. it īpaši spriedumu, 2012. gada 15. marts, *Pereničová* un *Perenič* (C-453/10, EU:C:2012:144, 31.–33. punkts).

22 Skat. it īpaši spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 79. un 84. punkts). Attiecībā uz iespēju ierobežot laikā ar atlīdzināšanu saistītās sekas, kuras izriet no tiesas atzinuma, ka noteikums, kas ir ietverts ar patērētāju noslēgtajā līgumā, ir negodīgs, tās attiecinot vienīgi uz summām, kuras atbilstoši šim noteikumam ir tikušas nepamatoti samaksātas pēc tiesas nolēmuma pasludināšanas, skat. it īpaši spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 63.–73. punkts).

80. Ja valsts tiesai būtu atļauts koriģēt šādos līgumos ietverto negodīgo noteikumu saturu, šādas tiesības varētu kaitēt šī mērķa sasniegšanai. Šādas tiesības varētu mazināt preventīvo iedarbību, ko attiecībā uz komersantiem rada vienkārša un tieša šādu negodīgu noteikumu nepiemērošana patērētājam, jo šiem komersantiem saglabātos vilinājums izmantot šādus noteikumus, apzinoties, ka, pat ja tie tiktu atzīti par spēkā neesošiem, līgumu nepieciešamajā apmērā tomēr varētu koriģēt valsts tiesa, tādējādi garantējot šo komersantu interešu ievērošanu²³.

81. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tai nav pretrunā valsts tiesību norma, kas ar patērētāju noslēgta līguma tādas daļējas spēkā neesamības gadījumā, kura izriet no viena no tā noteikumu negodīguma, tiecas principā līgumu atstāt spēkā bez negodīgā noteikuma. Tādējādi tiesa, kas izskata lietu, nevar novērst līguma, kurš noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, noteikuma spēkā neesamību vienīgi tādēļ, ka līguma atstāšana spēkā, kā apgalvots, esot pretrunā patērētāja ekonomiskajām interesēm.

Par otro jautājumu

82. Šķiet, ka otrais jautājums ir jāuzskata par tādu, kura mērķis ir noskaidrot, vai tas, ka 2014. gadā tika pieņemti Ungārijas tiesību akti, ar kuriem likumdošanas kārtībā groza atsevišķus līgumu noteikumus, ir saderīgi ar Direktīvas 93/13 normām.

83. Šajā ziņā, turpinot iepriekš minētos apsvērumus, pietiek atgādināt, ka, ņemot vērā to, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts, it īpaši lai nodrošinātu tiesisko noteiktību, ir vērsts uz to, lai atstātu spēkā patērētāja aizdevuma līgumus, kad par negodīgiem atzīto noteikumu svītrosana to juridiski joprojām ļauj, nekam – gluži pretēji – nevajadzētu liegt tiesai atzīt par spēkā neesošiem atsevišķus negodīgus noteikumus, bet neatcelt attiecīgos līgumus.

84. Tāpat nekam nevajadzētu liegt likumdevējam likumdošanas ceļā atzīt par spēkā neesošiem atsevišķus negodīgus noteikumus nolūkā novērst ļoti izplatītu negodīgu banku praksi, bet neatcelt attiecīgos līgumus.

85. Šajā gadījumā šķiet, ka Ungārijas likumdevējs nolēma, pieņemot Likumu *DH 1*, Likumu *DH 2* un Likumu *DH 3*, noteikt regulējumu, lai atceltu negodīgos noteikumus kredītlīgumos, kuri izteikti ārvalsts valūtā, kuri Ungārijā tika plaši izmantoti un par kuriem Ungārijas tiesās tika ierosinātas daudzas tiesvedības.

86. Šādu rīcību dalībvalstis var izmantot, lai, kā iesaka Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts, to skatot kopā ar šīs direktīvas 24. apsvērumu, novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos²⁴.

87. Atliek noteikt, vai ar šīm valsts tiesību normām nav pārkāpts efektivitātes princips, proti, vai tās nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinā to tiesību īstenošanu, kas patērētājiem piešķirtas Savienības tiesībās.

23 Skat. spriedumu, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 31. punkts).

24 Skat. it īpaši spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Kászlerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 78. punkts un tajā minētā judikatūra).

88. Šajā ziņā ir jānorāda, ka Likums *DH 1* tika pieņemts, lai Lēmumā 2/2014 PJE atzīto principu saistošais raksturs nebūtu spēkā tikai attiecībā uz tiesām, bet gan lai tie būtu arī tieši piemērojami²⁵. Šajā kontekstā, kā izriet no Likuma *DH 1* pamatojuma izklāsta 4. punkta²⁶, likumdevējs vēlējās ņemt vērā Tiesas judikatūru un it īpaši 2014. gada 30. aprīļa sprieduma *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezolutīvās daļas 3. punktu.

89. No Likuma *DH 1* formulējuma izriet, ka tas attiecas tikai uz atšķirīgu valūtas maiņas kursu piemērošanas sekām attiecībā uz visām ar aizdevuma līgumu saistītajām maksājumu saistībām, kas attiecas uz patērētājiem, kā arī uz aizdevuma izsniegšanu. Tiesiskā regulējuma norma rada juridiskas sekas vienīgi saistībā ar šo negodīgo noteikumu tādējādi, ka tā nekādi neliedz patērētājam iespēju atsaukties uz spēkā neesamību, kas saistīta ar noteikuma apgalvoto negodīgumu, citu iemeslu dēļ. Tas tā ir pat tad, ja noteikums attiektos uz tiem pašiem elementiem, kas ir patērētāja atbildībā, un nebūtu runas par atšķirīgu valūtas maiņas kursu piemērošanu, bet citu iemeslu dēļ, ja vien uz tiem var atsaukties atbilstoši definīcijai, kas dota Direktīvas 93/13 3. pantā.

90. Turklāt fakts, ka noteikumi, ar kuriem definē valūtas maiņas risku, nevar būt to negodīguma pārbaudes priekšmets, nav atkarīgs no šī likuma un *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēmumu pieņemšanas, tie tika pieņemti iepriekš nolūkā nodrošināt tiesību normu vienveidīgu interpretāciju. Veikt šādu pārbaudi liedz apstāklis, ka šādi noteikumi attiecas uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, par ko principā netiek veikts negodīguma novērtējums, ja vien tie ir tikuši skaidri un saprotami formulēti²⁷.

91. Savukārt Likums *DH 2* un Likums *DH 3* arī neattiecas uz noteikumiem, ar kuriem definē valūtas maiņas risku.

92. Likumā *DH 2* ir ietverti sīki izstrādāti tehniskie noteikumi saistībā ar Likumu *DH 1*, lai darītu pārskatāmus norēķinus gan patērētājiem, gan bankām. Šis likums nosaka vispārējos civiltiesību noteikumus, kas regulē norēķinus, sīki izstrādāti noteikumi ir minēti zemāka līmeņa tiesību aktā, proti, *MNB* regulējumā (Ungārijas Nacionālās bankas regulējums).

93. Savukārt Likums *DH 3*, kas noslēdz to likumdošanas pasākumu virkni, kuri attiecas uz kredītiem, kas izteikti ārvalsts valūtā, nosaka ārvalsts valūtā izteikto kredītu atlikuma konvertāciju HUF un šajā ziņā likvidē valūtas maiņas risku, kas hipotekārajos kredītos, kuri noslēgti ar privātpersonām, vienpusēji attiecināts uz aizņēmēju atbildību. Likums par konvertāciju nosaka konvertācijas HUF tehniskos juridiskos noteikumus, procesuālos noteikumus un nosacījumus un to ar patērētājiem noslēgto kredītīgumu pārveidošanu, uz kuriem attiecas konvertācija HUF.

94. Ir tiesa, ka likums par konvertāciju pamatojas uz Lēmumā Nr. 2/2014 PJE veikto konstatējumu, saskaņā ar kuru spēkā esošu līgumu gadījumā valūtas maiņas risks attiecas uz aizņēmēju un šo nosacījumu negodīgumu var apstrīdēt tiesā vienīgi gadījumos un attiecībā uz kritērijiem, kuri noteikti vienādošanas lēmumā.

25 Skat. pamatojuma izklāsta 1. punktu, saskaņā ar kuru "likums nosaka, ka *Kúria* (Augstākā tiesa) izmantotajai tiesību interpretācijai ir vispārējs un saistošs raksturs visiem. Likums nenosaka jaunas materiālo tiesību normas, nenosaka jaunus principus, kas piemērojami kredītīgumiem, aizdevuma līgumiem un finanšu līzinga līgumiem, bet vienīgi kodificē *Kúria* izmantoto tiesību interpretāciju. Tas ļauj liela skaita patērētāju izvairīties no ilgstošām un dārgām tiesvedībām, kas arī pārslogotu tiesu sistēmu".

26 Šajā punktā it īpaši ir norādīts, ka, "nosakot tiesiskās sekas, kas izriet no *Kúria* (Augstākā tiesa) Lēmuma Nr. 2/2014 PJE, likumā ir ņemtas vērā Savienības tiesību normas un it īpaši tās, kas noteiktas ar Direktīvu 93/13 attiecībā uz negodīgiem noteikumiem ar patērētājiem noslēgtos līgumos. Likumā ir ņemta vērā Tiesas – kura ir tiesīga interpretēt Direktīvu 93/13 – judikatūra un it īpaši principi, kas nostiprināti spriedumos [2012. gada 14. jūnijs] *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349) un [2014. gada 30. aprīlis] *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282). Saskaņā ar Tiesas judikatūru ar likumu tiecas atstāt spēkā noslēgtos līgumus, atceļot negodīgos noteikumus. Šī pieeja atbilst arī vienam no vispārējiem civiltiesību principiem, principam *pacta sunt servanda* (līgumu saistošais spēks). Ar likumu vienīgi groza esošo līgumu saturu, ciktāl tas ir nepieciešams, lai novērstu to, ka tie nevar pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem. Tas izraisītu līguma spēkā neesamību pilnībā, kas arī būtu pretrunā kredītu ņēmēju interesēm. Šī iemesla dēļ saistībā ar daļēju spēkā neesamību likums nosaka dispozitīvas normas, kas kļūst par līgumu sastāvdaļām, aizvietojoš negodīgos noteikumus".

27 Skat. *Kúria* (Augstākā tiesa) nostāju šajā jautājumā, kas minēta iepriekš 8. lpp. zemsvītras piezīmē.

95. Tādējādi neatkarīgi no šī elementa un papildinoši likuma mērķis nākotnē ir ierobežot valūtas kursa izmaiņas un minimizēt to ietekmi.

96. Citiem vārdiem, šī likuma pamatā esošā loģika ir tieši piešķirt atbalstu patērētājiem pēc likumdevēja iesaistīšanās, lai viņiem ļautu atmaksāt kredītus, neraugoties uz to, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts neļauj vērtēt tāda noteikuma negodīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas risku kā būtisku elementu līguma galvenā priekšmeta definīcijā.

97. Secinot es uzskatu, ka Direktīvas 93/13 normas neliedz pieņemt tādas valsts tiesību normas kā pamatlietā minētās, ciktāl ar šīm normām tiesiskās drošības un skaidrības nolūkā tiecas izdarīt secinājumus no Tiesas skaidrojošajām pamatnostādnēm.

98. Līdz ar to es iesaku atbildēt uz otro jautājumu tādējādi, ka Direktīva 93/13 neliedz dalībvalstij tiesiskās drošības un patērētāju aizsardzības nolūkā likumdošanas kārtībā grozīt atsevišķus negodīgus noteikumus līgumos, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem, ciktāl šie grozījumi neapdraud ar šo direktīvu noteiktās aizsardzības efektivitāti.

Par trešo jautājumu

99. Ar trešo jautājumu, kas ir sadalīts divās daļās, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai ir saderīgi ar Savienības tiesībām tas, ka *Kúria* (Augstākā tiesa) pieņem nolēmumus, lai sniegtu vienveidīgu interpretāciju tiesību normām, kuras ir saistošas tiesām patērētāju aizsardzības jomā.

100. Apstiprinošas atbildes gadījumā tā jautā, vai tāds pats secinājums ir spēkā, ja tiesneši, Vienādošanas padomes locekļi, netiek iecelti pārskatāmā veidā saskaņā ar iepriekš paredzētiem noteikumiem, procedūra minētajā padomē nav atklāta un nav iespējams *a posteriori* noteikt ievēroto procedūru, proti, ekspertīzes elementus un izmantoto doktrīnu, kā arī dažādu locekļu balsojumu (piekrītošu vai atšķirīgu viedokli).

101. Manuprāt, kā ir norādījusi Eiropas Komisija, var pamatoti uzdot jautājumu par šī jautājuma lietderību šīs lietas atrisinājumā.

102. Man šķiet, ka tas, ko iesniedzējtiesa jautā trešajā jautājumā, pauž vispārējas bažas par Ungārijas tiesu sistēmu un it īpaši Ungārijas tā saukto vienādošanas procedūru un sekām, ko varētu izraisīt *Kúria* (Augstākā tiesa) šajā kontekstā pieņemtie saistošie nolēmumi²⁸.

103. Šis aspekts, manuprāt, tikai ļoti attāli attiecas uz pamatlietu, kādu izskata iesniedzējtiesa, un uz īpašajām problēmām, kas saistītas ar secinājumiem, kurus tiesa, kas izskata lietu, varētu un kurus tai vajadzētu izdarīt no konstatējuma par līgumā, kas noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, iekļauta noteikuma negodīgumu.

104. Ir jāuzsver, ka Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā neietilpst juridiskās procedūras un instrumenti, ko dalībvalstis ieviesušas savas tiesu sistēmas organizēšanai un valsts judikatūras vienveidības nodrošināšanai.

²⁸ Jānorāda, ka "iejaukšanās", ko, iespējams, ietvertu vienveidīgas interpretācijas sistēma tiesu, kas izskata lietas, darbā, kā pasvītrotja iesniedzējtiesa, ir tikusi minēta Venēcijas Komisijas pieņemtā atzinumā. Skat. ziņojuma VI.5 nodaļu šādā tīmekļa vietnē: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282012%29001-e>.

105. Turklāt man šķiet, ka šīm bažām nav saistības ar efektīvas tiesību aizsardzības tiesā prasībām, kas izriet it īpaši no LES 19. panta 1. punkta, kurā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāparedz tiesību aizsardzības līdzekļu un procesuālo līdzekļu sistēma, kas jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, nodrošina efektīvu tiesību aizsardzību tiesā²⁹.

106. Turklāt var jautāt, vai šajā gadījumā ir lietderīgi norādīt uz Ungārijas saistošo interpretācijas lēmumu sistēmu, ņemot vērā to, ka šķiet, ka galu galā tie ir Likums *DH 1*, Likums *DH 2* un Likums *DH 3*, kas, iespējams, rada problēmas attiecībā uz aizsardzību, kura noteikta ar Direktīvu 93/13, attiecībā uz negodīgajiem noteikumiem.

107. Vienīgi no iepazīšanās ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu ir grūti saprast, kāda ir saistība starp, pirmkārt, šo saistošo interpretācijas lēmumu sistēmu un, otrkārt, Savienības kompetenci un Savienības tiesību pamatprincipiem, kas tajā ir minēti.

108. Iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu var saprast vien kā tādu, ar ko vēlas noskaidrot, vai *Kúria* (Augstākā tiesa) tiesību vienādošanas sistēmā pieņemtie saistošie nolēmumi šajā gadījumā var likt tai rīkoties, neievērojot it īpaši Direktīvu 93/13 un pārkāpjot efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principu.

109. Šajā gadījumā, lai Tiesai varētu uzdot jautājumus saistībā ar šādām procedūrām, ir jānosaka, ka tās ir tādas, kas liedz valsts tiesām pildīt to funkcijas Savienības tiesību piemērošanā.

110. Tāds, piemēram, varētu būt gadījums, ja tiktu noteikts, ka strīdīgie organizācijas vai procedūras noteikumi tām liedz apzināties visas sekas, kas izriet no atsevišķu noteikumu negodīguma konstatējuma, vai arī ietekmē tiesu iespēju vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši tiesībām, kas tām ir noteiktas ar LESD 267. pantu³⁰.

111. Es norādu, ka, lai arī *Kúria* (Augstākā tiesa) pieņemtie vienādošanas lēmumi ir saistoši Ungārijas tiesām, tie tām nekādi neliedz analizēt līgumu, kuri tām jāskata, atbilstību Savienības tiesībām, ne arī vajadzības gadījumā pieņemt šīm tiesībām atbilstīgu nolēmumu, noraidot tiesību vienādošanas lēmuma piemērošanu atbilstoši Savienības tiesību pārākuma principam.

112. Tāpat, kā to apliecina šī tiesvedība, nekas neliedz tiesām vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu, lai lūgtu sniegt piemērojamo Savienības tiesību normu interpretāciju. Ja Tiesa nonāk pie secinājuma, kas ir pretrunā tam, kurš pieņemts tiesību vienādošanas lēmumā, var iesniegt pārsūdzību, lai nākotnē nodrošinātu vienveidīgu tiesību piemērošanu atbilstoši Savienības tiesībām.

113. Šis secinājums, manuprāt, saskan ar precizējumiem, ko Tiesa nesen sniedza 2018. gada 7. augusta spriedumā *Banco Santander* un *Escobedo Cortés* (C-96/16 un C-94/17, EU:C:2018:643)³¹ par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) judikatūru. Šajā spriedumā Tiesa apstiprināja, ka nevajadzētu izslēgt to, ka tādas dalībvalstu augstākās instances tiesas kā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), pildot savu lomu valsts tiesību interpretācijas saskaņošanā un rūpējoties par tiesisko drošību, ievērojot Direktīvas 93/13 prasības, ir tiesīgas izstrādāt noteiktus kritērijus, lai vadītu zemākas instances tiesas līgumisko noteikumu nelikumīga rakstura novērtēšanā.

29 Skat., piemēram, spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 34. punkts).

30 Skat. it īpaši spriedumus, 2010. gada 5. oktobris, *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 24.–32. punkts), un 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 34. un 38.–41. punkts).

31 Skat. arī manus secinājumus apvienotajās lietās *Banco Santander* un *Escobedo Cortés* (C-96/16 un C-94/17, EU:C:2018:216).

114. Ņemot vērā visus šos apsvērumus, iesaku uz trešo jautājumu atbildēt tādējādi, ka kompetencei, kas piešķirta Eiropas Savienībai, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un lietas taisnīgu izskatīšanu nav pretrunā pamatlietā piemērojamie vienādošanas lēmumi, kuri pieņemti, lai sniegtu vienveidīgu tiesību normu interpretāciju.

Secinājumi

115. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai atbildēt uz *Budai Központi Kerületi Bíróság* (Budas centra rajona tiesa, Ungārija) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu šādi:

- 1) Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos ir jāinterpretē tādējādi, ka tai nav pretrunā valsts tiesību norma, kuras mērķis ar patērētāju noslēgta līguma tādas daļējas spēkā neesamības gadījumā, kura izriet no viena no tā noteikumu negodīguma, ir principā līgumu atstāt spēkā bez negodīgā noteikuma. Tādējādi tiesa, kas izskata lietu, nevar novērst līguma, kurš noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, noteikuma spēkā neesamību vienīgi tādēļ, ka līguma atstāšana spēkā, kā apgalvots, esot pretrunā patērētāja ekonomiskajām interesēm.
- 2) Direktīva 93/13 neliedz dalībvalstij tiesiskās drošības un patērētāju aizsardzības nolūkā likumdošanas kārtībā grozīt atsevišķus negodīgus noteikumus līgumos, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem, ciktāl šie grozījumi neapdraud ar šo direktīvu noteikto aizsardzību.
- 3) Kompetencei, kas piešķirta Eiropas Savienībai, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, kā arī tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un lietas taisnīgu izskatīšanu nav pretrunā pamatlietā piemērojamie vienādošanas lēmumi, kuri pieņemti, lai sniegtu vienveidīgu tiesību normu interpretāciju.